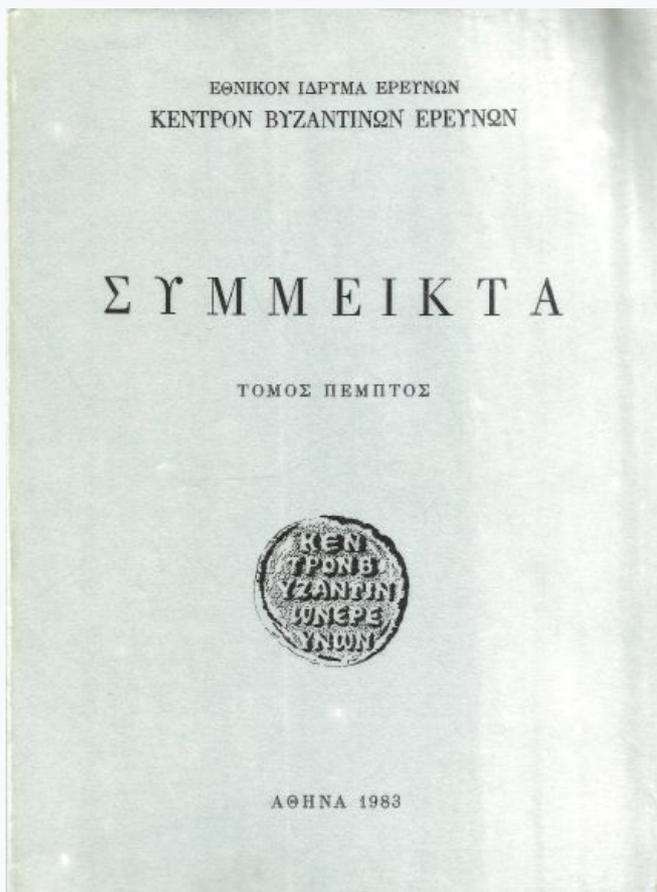

Byzantina Symmeikta

Vol 5 (1983)

SYMMEIKTA 5

Άντιδράσεις στη δυτική πολιτική του Βασιλείου Α΄. Διαμόρφωση νέας στρατιωτικής ήγησης

Βασιλική Ν. ΒΛΥΣΙΔΟΥ

doi: [10.12681/byzsym.681](https://doi.org/10.12681/byzsym.681)

Copyright © 2014, Βασιλική Ν. ΒΛΥΣΙΔΟΥ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΒΛΥΣΙΔΟΥ Β. Ν. (1983). Άντιδράσεις στη δυτική πολιτική του Βασιλείου Α΄. Διαμόρφωση νέας στρατιωτικής ήγησης. *Byzantina Symmeikta*, 5, 127–141. <https://doi.org/10.12681/byzsym.681>

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α΄

Διαμόρφωση νέας στρατιωτικής ηγεσίας*

Ἀπὸ τὴν ἵδρυση τοῦ παπικοῦ κράτους (754) μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Βασιλείου Α΄, ἡ Δύση ἐπεκτεινόταν συνεχῶς ἐδαφικὰ καὶ ἰδεολογικά, καθιστώντας ἔτσι ὀλοένα καὶ πιὸ ἀπειλητικὸ τὸν κίνδυνο τῆς ὀριστικῆς ἀδυναμίας τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας νὰ ἀποκτήσει ἐκεῖνα πού, θεωρητικὰ πάντα, περιλαμβάνονταν στὴν αὐτοκρατορικὴ οἰκουμενικὴ ρωμαϊκὴ ἰδέα. Ἡ πρώτη δεκαετία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α΄ (867 - 877) ἔχει ὡς κύριο ἐπίτευγμα τὴν εὐόδωση τῶν διπλωματικῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴ νομιμοποίησι μιᾶς νέας βυζαντινῆς κυριαρχίας στὰ ἐδάφη τῆς «Ἑσπέρας». Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἰδεολογικο-πολιτικοῦ προγράμματος τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, πού ἐγκαινιάζει ὁ Βασίλειος Α΄, ἦταν ἀπαραίτητη ἡ παρουσία ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ ἔκαναν πραγματικότητα τίς νέες δυτικὲς πολιτικὲς καὶ ἐδαφικὲς ἐπιδιώξεις. Στὰ χρόνια 877 - 886 τὴν εὐνοϊκὴ ἔκβαση τῶν διπλωματικῶν προσπαθειῶν θὰ ἀκολουθήσουν ἔντονες στρατιωτικὲς προσπάθειες καὶ πολιτικὲς ζυμώσεις. Πιὸ συγκεκριμένα, τὰ θέματα πού, κατὰ τὴ γνώμη μου τουλάχιστον, χρειάζεται νὰ διερευνηθοῦν, εἶναι τὰ ἀκόλουθα: οἱ ζυμώσεις, οἱ ὅποιες συντελοῦνται στὴ βυζαντινὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἡγεσία· ἡ κατάληξι πού ἔχουν αὐτές· οἱ ἀντιδράσεις στοὺς νέους δυτικοὺς προσανατολισμοὺς τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ προοδευτικὴ τους ἐξάλειψι.

Α΄. ΣΥΝΕΧΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΝΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α΄ ΓΙΑ ΤΗ ΔΥΣΗ

1. Τὰ γ ε γ ο ν ὄ τ α : ἀ λ λ ε π ἄ λ λ η λ ε ς ἐ κ σ τ ρ α τ ε ῖ ε ς (877 - 886)

Κάθε φορὰ πού παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο σύζευξις τῆς δυτικῆς δυνάμεως, κατεξοχὴν ἀνταγωνιστικῆς πρὸς τὸ Βυζάντιο, μὲ μιὰ τοπικὴ ἰταλικὴ δύναμη, ἡ αὐτοκρατορία ἀντίστοιχα ἐπιδιώκει νὰ ἀποκτήσει μὲ κάθε τρόπο ὑποχείρια μιὰ τοπικὴ ἰταλικὴ δύναμη. Ἐτσι, τὸ διάστημα πού ὁ δυτικὸς αὐτοκράτορας Κάρολος Φαλακρὸς (840 - 877) ἀναθέτει στὸ δούκα τοῦ Σπολέτο Lambert καὶ τὸν ἀδελφὸ του Guy τὴν προστασία τῆς Ἁγίας Ἐδρας καὶ τὴν ἐνίσχυσι

* Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ συνέχεια καὶ προέκτασι τῆς προηγούμενης πού δημοσιεύτηκε στὰ Σύμμεικτα 4 (1981), σελ. 301 - 315.

τοῦ πάπα Ἰωάννη Η' (872 - 882) στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Ἀράβων, οἱ Βυζαντινοὶ ἐμπεδώνουν, ὅσο μποροῦν, τὴν κυριαρχία τους στὴν Ἰταλία. Ἔτσι, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος, ἐπικυρίαρχος τοῦ Μπενεβέντο ἀπὸ τὸ 873¹, εἰσέρχεται στὶς 25 Δεκεμβρίου 876 στὸ Μπάρι πὺν περιέρχεται ὀλοκληρωτικὰ πιά στὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία². Ὁ Γρηγόριος, ὁ ὁποῖος παρέμεινε στὸ Μπάρι τουλάχιστον μέχρι τὸ 885, εἶχε ἐκτεταμένες δικαιοδοσίες³. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἦταν ὁ μεσολαβητὴς τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς παπικῆς Ἐδρας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, προσπαθοῦσε νὰ συνενώσῃ τοὺς λογοβάρδους ἡγεμόνες σὲ ἓνα κοινὸ μέτωπο ἐναντίον τῶν Ἀράβων, πὺν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται ἀπειλητικοὶ μπροστὰ στὶς Συρακοῦσες.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τόσο οἱ ἐνωτικὲς προσπάθειες τοῦ ἐγκατεστημένου στὸ Μπάρι πατριάρχου Γρηγορίου ὅσο καὶ ἡ ἀποστολὴ ἐνὸς ἰσχυροῦ βυζαντινοῦ στόλου στὴ Δύση, ἔχουν ὡς ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν ἀπομάκρυνση τῆς ἀραβικῆς ἀπειλῆς ἀπὸ τὶς Συρακοῦσες. Οἱ προσπάθειες ὅμως αὐτὲς δὲν τελεσφοροῦν, πιθανότατα ἐξαιτίας τῆς ἀδικαιολόγητης(;) καθυστέρησης τοῦ ναυάρχου Ἀδριανοῦ στὸ λιμάνι τοῦ Ἰέρακα καὶ οἱ Συρακοῦσες πέφτουν στὶς 21 Μαΐου 878⁴. Ἡ πτώση τῶν Συρακουσῶν δίνει στοὺς Ἀραβες τὴν εὐκαιρία νὰ πλησιάσουν ἀπειλητικὰ τὶς δυτικὲς ἀκτὲς τῆς Βαλκανικῆς, δηλ. νὰ γίνουν τὸ ἴδιο ἐπικίνδυνοι ὅπως τὸ 867, ὅταν ὁ Βασίλειος ἀνέβαινε στὸ θρόνο καὶ οἱ Ἀραβες βρίσκονταν στὴ Δαλματία. Τώρα ἐπιλέγουν ὡς στόχο τὴ Ζάκυνθο καὶ τὴν Κε-

1. Βλ. F. Trinchera, *Syllabus Graecarum Membranarum*, Νεάπολη 1865, σελ. 1, ἀρ. I. Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν, κεφ. 29, στ. 213 - 216, σελ. 134 (Moravcsik - Jenkins). Πρβλ. Vera von Falkenhausen, *Untersuchungen über die byzantinische Herrschaft in Süditalien vom 9. bis ins 11. Jahrhundert*, Wiesbaden 1967, σελ. 18.

2. Πρβλ. A. Pertusi, *Contributi alla storia dei temi bizantini dell'Italia*, Atti del 3° Congresso Internazionale di studi sull'Alto Medioevo, Spoleto 1958, σελ. 470 καὶ Falkenhausen, ὁ.π., σελ. 19, σημ. 128.

3. Γιὰ τὴ δράση τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, πρβλ. J. Gay, *L'Italie méridionale et l'empire byzantin depuis l'avènement de Basile Ier jusqu'à la prise de Bari par les Normands (867 - 1071)*, Παρίσι 1904, σελ. 110 - 111 καὶ 119 - 122 καὶ A. A. Vasiliev, *Byzance et les Arabes*, τόμ. Β', πρῶτο μέρος: La dynastie Macédonienne (867 - 959), Βρυξέλλες 1968, σελ. 68 - 69.

4. Βλ. Βίο Βασιλείου, Συν. Θεοφ., σελ. 309 - 310 (CSHB). Γενέσιο, Δ', 33, σελ. 82 - 83 (Lesmueller - Werner - Thurn). Σκυλίτζη, σελ. 158 - 160 (Thurn). Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 843 (CSHB). Ψευδοσυμεῶν, σελ. 691 (CSHB). Θεοδόσιο Μελιτηνὸς, σελ. 179 (Tafel). Πρβλ. A. Vogt, *Basile Ier empereur de Byzance (867 - 886)*, Παρίσι 1908, σελ. 330 - 331. Hélène Ahrweiler, *Byzance et la mer*, Παρίσι 1966, σελ. 94 καὶ Vasiliev, ὁ.π., σελ. 70 - 79. Γιὰ τὸν Ἀδριανόν, πρβλ. R. Guiland, *Les patrices stratèges byzantins en Italie méridionale, de l'avènement de Basile Ier à la mort de Léon VI (867 - 912)*, Recherches sur les institutions byzantines, τόμ. Β', Βερολίνο - Ἀμστερνταμ 1967, σελ. 171.

φαλονιά¹. Ὁ Βασίλειος Α', θέλοντας νὰ ἐπανορθώσει τὴν καταστροφή στὶς Συρακοῦσες, προετοιμάζει μεγάλη ναυτικὴ ἐκστρατεία. Στὴν ἡγεσία τοῦ βυζαντινοῦ στόλου, μετὰ τὸν Ἀδριανὸ πὺ ἐξορίστηκε, τοποθετεῖται ὁ ἀραβογενῆς Νάσαρ πὺ μὲ ἓνα στόλο 140 πλοίων κατορθώνει νὰ ἐκκαθαρίσει τὸ Ἴόνιο πέλαγος ἀπὸ τοὺς Ἀραβες². Μετὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ ναυτικοῦ ἀμυντικοῦ ἐγχειρήματος, ὁ Νάσαρ μὲ αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ — ὁ βασιλεὺς προσωπέρω χωρεῖν ἐγκελεύεται³ — κατευθύνεται πρὸς τὴ Σικελία, ὅπου φτάνει τὸν Ὀκτώβριο 879. Τὴν ἴδια χρονιά, οἱ Ἀραβες ἠττῶνται σὲ μιὰ μεγάλη ναυμαχία κοντὰ στὰ νησιά Λιπάρες⁴. Ὁ πάπας Ἰωάννης Η', ὅταν εἶδε πρὶν δύο χρόνια ὀλόκληρη τὴν Καμπανία νὰ λεηλατεῖται ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς, ζήτησε μὲ ἐπιστολὴ του στὶς 26 Φεβρουαρίου 878 τὴ στρατιωτικὴ βοήθεια τοῦ Βασιλείου Α'⁵. Τώρα ἐνθουσιασμένος, ἀνακοινώνει τὴ νίκη τοῦ βυζαντινοῦ στόλου στὸν καρολίγγειο αὐτοκράτορα Κάρολο Παχὺ, ὁ ὅποιος μολονότι εἶχε ὀνομαστεῖ βασιλιάς τῆς Ἰταλίας περίμενε ἀκόμη τὴν αὐτοκρατορικὴ στέψη⁶. Τὸ 880, ὁ Νάσαρ, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, νικᾷ τοὺς Ἀραβες στὸ νησί Στῆλαι⁷. Ἡ ἐκκαθάριση τῶν δυτικῶν θαλασσῶν τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὸν ἀραβικὸ στόλο εἶναι ἡ προϋπόθεση γιὰ νὰ ἀποσταλεῖ μὲ ἀσφάλεια στὴν Ἰταλία μιὰ ἰσχυρὴ βυζαντινὴ στρατιά, πράγμα πὺ, ὅπως φαίνεται, πάντα ἐπιδίωκε ὁ Βασίλειος Α' ἀπὸ τὸ 871 καὶ ἐξῆς⁸.

Τὴν ἴδια χρονιά, δηλ. τὸ 880, φτάνουν γιὰ πρώτη φορά στὴν Ἰταλία βυζαντινὰ στρατεύματα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πρωτοβεστιάριο Προκόπιο καὶ τὸ στρατηγὸ τῶν Θρακῶν καὶ Μακεδόνων Λέοντα Ἀποστύππη. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἡ παρουσία τῶν δύο στρατηγῶν στὴν Ἰταλία θὰ ὀδηγήσει στὴ διένεξή τους καὶ τὴ «δολοφονία» τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸ συστράτηγό του. Ὁ Λέων Ἀποστύππης συνεχίζει μόνος του τὶς ἐπιχειρήσεις στὴν Ἰταλία καὶ καταλαμβάνει τὸν Τάραντα, πρὶν τελικὰ ἀνακληθεῖ ἀπὸ τὸν Βασίλειο Α'⁹. Ὡς ἀντικατα-

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 301 - 304. Γενέσιο, Δ', 34, σελ. 83 - 84.

2. Πρβλ. E. Eickhoff, *Seekrieg und Seepolitik zwischen Islam und Abendland*, Βερολίνο 1966, σελ. 235 - 237. Γιὰ τὸν Νάσαρ, πρβλ. Guillard, ὅ.π., σελ. 171 - 172.

3. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 304.

4. Πρβλ. Eickhoff, ὅ.π., σελ. 237 - 238.

5. Πρβλ. Gay, ὅ.π., σελ. 120, σημ. 4.

6. Βλ. J. Böhmert — E. Mühlbacher, *Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern*, τόμ. Α', Innsbruck 1908, σελ. 673 - 674. Πρβλ. Gay, ὅ.π., σελ. 112 καὶ Vasiliev, ὅ.π., σελ. 99.

7. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 305. Σκυλίτζη, σελ. 156. Πρβλ. Eickhoff, ὅ.π., σελ. 237 καὶ Vasiliev, ὅ.π., σελ. 98.

8. Πρβλ. Βασιλικῆς Βλυσίδου, *Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α' στὴ δεκαετία 867 - 877*, Σύμμεικτα 4 (1981), σελ. 308 - 312.

9. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 305 - 307. Σκυλίτζη, σελ. 156 - 157. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 22 (Istrin). Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 845. Θεοδόσιο Μελιτηνό, σελ. 181. Λέοντα

στάτης του Λέοντα Ἀποστύπη βρίσκεται στην Ἰταλία μεταξύ 882 - 884 ὁ Στέφανος Μαξέντιος ἐπικεφαλῆς στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ Θράκες, Μακεδόνες, ἐπίλεκτους Χαρσιανίτες καὶ Καππαδόκες¹. Ὁ Στέφανος Μαξέντιος ὅμως ἀποτυγχάνει νὰ καταλάβει τὴν Ἀμάντσα, κι ἔτσι παραλύεται τῆς ἀρχῆς². Τέλος, κατὰ τὸ διάστημα 885 - 886, ἀρχηγὸς τῶν ἐπιχειρήσεων στὴν «Ἐσπέρα» εἶναι ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ὁ παλαιός, ὁ ὁποῖος μὲ στρατιωτικὲς δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἀνατολή καταλαμβάνει τὴν Ἀμάντσα, τὰ κάστρα Τρόπας καὶ Ἀγίας Σεβερίας³. Ἔτσι, ὅταν τὸν ἰδρυτὴ τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας Βασίλειο Α΄ διαδέχεται τὸ 886 ὁ γιὸς του Λέων ΣΤ΄ ὁ Σοφός, ἡ πρὸ ἰσχυρὴ βυζαντινὴ στρατιὰ, στρατολογημένη ἀπὸ τὰ κυριότερα ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ (= βαλκανικὰ) θέματα⁴, βρίσκεται στὴν Ἰταλία, στὰ πρὸς δυόμενον ἥλιον ἐδάφη.

Ὁ Βασίλειος Α΄, κατὰ τὴν πρώτη δεκαετία τῆς βασιλείας του (867 - 877), εἶχε ρίξει τὸ κυριότερο βᾶρος τῶν προσπαθειῶν του γιὰ τὴ νομιμοποίηση μιᾶς νέας βυζαντινῆς κυριαρχίας στὰ ἐδάφη τῆς «Ἐσπέρας» ἀπὸ τὶς ἐνδιαφερόμενες δυτικὲς δυνάμεις, δηλ. ἀπὸ τὸ δυτικὸ αὐτοκράτορα καὶ τὸν πάπα, στὸ διπλωματικὸ τομέα⁵. Μετὰ τὴν ὑπέρβαση ὅμως τοῦ πολιτικο-ἰδεολογικοῦ φραγμοῦ, ποὺ ἐπέβαλε ἡ Παπῶσὺνὴ μὲ τὴν ἰδρυση τοῦ κράτους τῆς (754) καὶ μὲ τὴν

Γραμματικὸ, σελ. 258 - 259 (CSHB). Πρβλ. Guiland, ὁ.π., σελ. 172 - 173 καὶ Falkenhause n, ὁ.π., σελ. 20.

1. Ὁ Pertusi (ὁ.π., σελ. 468 - 469) ὑποστηρίζει ὅτι τὴν ἐποχὴ μεταξύ 882/3 - 892 ἡ ὑπὸ κατάκτηση Λογγοβαρδία ἐμφανίζεται ἐνωμένη στρατιωτικὰ, ἴσως καὶ διοικητικὰ, μὲ τὰ μεγαλύτερα καὶ ἀρχαιότερα δυτικὰ θέματα: Θράκη, Μακεδονία, Κεφαλονία.

2. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 312. Σκυλίτση, σελ. 160. Πρβλ. Pertusi, ὁ.π., σελ. 470.

3. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 313. Σκυλίτση, σελ. 160. Λέοντος ΣΤ΄ Σοφοῦ, Τακτικά, PG 107, στήλ. 896D: *προσεπαγῶν καὶ πλείονα δυνάμιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἀρχόντων. . . ἐνωθεῖς. . . ταῖς μετὰ Στεφάνου δυνάμει. . .* Πρβλ. H. Grégoire, *La carrière du premier Nicéphore Phocas*, Προσφορὰ εἰς Στ. Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1953, σελ. 236. Pertusi, ὁ.π., σελ. 470 καὶ Falkenhause n, ὁ.π., σελ. 20.

4. Ὁ Δ. Ζακυθηνὸς (*Le Thème de Céphalonie et la défense de l'Occident*, L'Hellénisme Contemporain, 8/4 - 5 (1954), σελ. 305 = Byzance: Etat - Société - Economie, Var. Reprints, Λονδίνο 1973, VIII) ὑποστηρίζει ὅτι ἡ συγκέντρωση τῶν ἀξιωματῶν τοῦ στρατηγοῦ Μακεδονίας, Θράκης, Κεφαλονίας καὶ Λογγοβαρδίας στὸ πρόσωπο τοῦ πρωτοσπαθαρίου Συμβατικίου (892) δὲ σημαίνει τὴ συνένωση διοικητικῶν περιφερειῶν ἀλλὰ τὴν ἐνταξὴ τῶν θεματικῶν στρατῶν ὑπὸ ἓνα κοινὸ ἀρχηγό· ἡ ἀποψη αὐτὴ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ ὅσα ἔχει διατυπώσει ὁ Pertusi, βλ. πρὸ πάνω, σημ. 1. Τὴ γνώμη τοῦ Ζακυθηνοῦ ἐνισχύει ἀκόμη περισσότερο τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ὑπαρξὴ στὴν Ἰταλία μικρασιατικῶν-ἀνατολικῶν στρατευμάτων δὲν προϋποθέτει κάποια «ἐνωσὴ» τῆς ὑπὸ κατάκτηση Λογγοβαρδίας μὲ τὰ ἀνατολικὰ θέματα, ἐπειδὴ ἐκεῖ βρίσκονται Χαρσιανίτες, Καππαδόκες, κλπ. Ἀπλά, ἡ ἀποστολὴ στὴν Ἰταλία ἐπιλεκτῶν στρατευμάτων ἀπὸ ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ σημαντικὰ θέματα ὑποδηλώνει ὅτι-τουλάχιστον γιὰ τὸν Βασίλειο Α΄- ἡ κατάκτηση τῆς Ἰταλίας ἦταν ἡ σημαντικότερη πολιτικὴ του ἐνασχόληση.

5. Πρβλ. Βλυσίδου, ὁ.π., σελ. 312.

ἀπαγόρευση κάθε βυζαντινῆς ἐπέμβασης στὰ ἐδάφη τῆς «Ἑσπέρας», ἡ βυζαντινὴ στρατιωτικὴ παρουσία στὴν Ἰταλία τὰ χρόνια 877 - 886, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν γεγονότων, ἦταν ἀδιάλειπτη, ἐπίμονη καὶ ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα αὐτοκρατορικὴ φροντίδα, πράγμα ποὺ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ στὴν Ἰταλία ἐπίλεκτων θεματικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία καὶ τὰ Βαλκάνια.

2. Διὰ μὲρ φωνήεν ἀσπαστικῆς ἡγεσίας

Εἶναι γνωστὸ ὅτι μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Μιχαὴλ Γ', ὁ δρουγγάριος τοῦ πλωίμου Νικήτας Ὁρορύφας πρὸς ἐκδίκησιν Μιχαὴλ βασιλέως κενίηται. Ἡ μνεία αὐτῆ τῶν πηγῶν ὑποδηλώνει, ὅτι ὁ μετέπειτα τροπαιοῦχος ναύαρχος δὲν ἦταν ἀρχικὰ ἄνθρωπος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλείου Α'. Παραδίδεται ἐπίσης ἀπὸ τὶς πηγές, ὅτι ὑπῆρξε συνδιαλλαγὴ μεταξὺ τους, μετὰ τὴν ὁποία ὁ Βασίλειος στράφηκε ἀπερίσπαστος κατ' ἐχθρῶν, ἐνῶ ὁ Ὁρορύφας ἔμεινε στὴν Κωνσταντινούπολη¹. Παρόλη τὴ μεταγενέστερη δράση τοῦ Νικήτα Ὁρορύφα στὴ Δύση, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ καθόλα ἐπιτυχημένη, τὰ ἔγχη του χάνονται ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ καὶ πολιτικὸ προσκήνιο μεταξὺ 872 - 873, χωρὶς νὰ ἔχουμε κάποια πληροφορία ποὺ νὰ διευκρινίζει τὴν ἔκβαση τῆς σταδιοδρομίας του — γεγονὸς ποὺ ἴσως νὰ μὴν ἔχει προσεχθεῖ ἀρκετά.

Τὴ διοίκηση τοῦ βυζαντινοῦ στόλου ἀναλαμβάνει τὸ 877 - 878 ὁ Ἀδριανός, ὁ ὁποῖος δείχνει μιὰ πρωτοφανῆ ἀπροθυμία, ἀν ὅχι ἀνικανότητα, νὰ ἐκπληρώσει τὶς αὐτοκρατορικὲς ἐντολές γιὰ τὴν ἐκστρατεία στὴ Δύση. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Ἀδριανοῦ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ συνδεθεῖ μὲ τὴν πτώση τῶν Συρακουσῶν ἀλλὰ, ὅπως ὁ ἴδιος ἰσχυρίζεται, τῶν δεόντων δλιγορήσας, καὶ οὐχὶ δυσπλοία πλέον, συγγνώμης οὐκ ἔτυχεν². Ὁ πατριάρχης, προφανῶς ὁ Φώτιος, κατορθώνει νὰ ἀπαλλάξει τὸν Ἀδριανὸ τῆς ἐσχάτης μὲν καὶ προσηκούσης τιμωρίας ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἀπαλλάξει καὶ τῆς μετρίας τιμωρίας, ποὺ χρησιμεύει πρὸς σωφρονισμόν τῶν ἄλλων³.

1. Βλ. Ψευδοσυμεών, σελ. 687. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 17 (Istrin). Πρβλ. A. P. Kazdan, *Iz istorii vizantijskoj chronografii X v. 3. «Kniga carei» i «jizneopisanije Vasilija»*, Viz. Vrem. 21 (1962), σελ. 107 - 108 καὶ Guillaud, ὁ.π., σελ. 170. Ὁ κίνδυνος, ποὺ διέτρεξε ὁ Βασίλειος Α' ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ Νικήτα Ὁρορύφα γίνεται ἀκόμη πιὸ ἀντιληπτός, ἀν σκεφεῖ κανεὶς ὅτι τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ (ἕως τὰ τέλη τοῦ 868) τοποθετεῖται ὁ κολασμὸς τῶν συνωμοτῶν Συμβατίου, στρατηγοῦ Θρακησίων, καὶ Γεωργίου Πηγάνη, στρατηγοῦ Ὀφικίου. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 240 καὶ 263. Σκυλίτζη, σελ. 134. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 833 - 834. Ψευδοσυμεών, σελ. 680 - 681. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 14 - 15 (Istrin). Λέοντα Γραμματικὸς, σελ. 247 - 248. Θεοδόσιο Μελιτηνός, σελ. 173. Πρβλ. Καλλιόπης Μπουρδάρα, *Καθοσίωσις καὶ τυραννὶς κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους. Μακεδονικὴ δυναστεία (867-1056)*, Ἀθήνα - Κομοτηνὴ 1981, σελ. 35-36.

2. Βλ. Γενέσιος, Δ', 33, σελ. 83.

3. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 312.

Στή διοίκηση τοῦ στόλου δὲν τοποθετεῖται πλέον ἓνα μέλος τῆς βυζαντινῆς ἀρχουσας τάξης, πού νά συνδέεται ἔμμεσα μὲ τὸν Μιχαήλ Γ', ὅπως ὁ Νικήτας Ὁρορύφας, ἢ μὲ τὸν Φώτιο, ὅπως ὁ Ἀδριανός, ἀλλὰ ἓνας homo novus, ὁ ἀραβογενῆς Νάσαρ. Ὁ Γενέσιος ἀναφέρει συνοπτικὰ ὅτι ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος Α' ἔφερε εἰς πέρας τὰ ἔργα του στὴν Ἰταλία *Νάσαρ καὶ Προκοπίου κατ' ἐκεῖνο καιροῦ στρατηγίας ἀντεχομένων*¹, ὑποδηλώνοντας ἔμμεσα ὅτι ὁ Νάσαρ καὶ ὁ Προκόπιος ἦταν ἄνθρωποι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλείου Α'.

Ἀπὸ τὶς 26 Φεβρουαρίου 878, ὅταν ὁ πάπας Ἰωάννης Η' ζήτησε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Α' τὴ βοήθεια μιᾶς στρατιᾶς, στὰ πρὸς *δυόμενον ἡλιον ἐδάφη* βρίσκονται στρατηγοί, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ πηγές μᾶς δίνουν ἀρκετὰ σαφῆ εἰκόνα τῶν ἀρμοδιοτήτων πού εἶχαν στὴ νεοκατακτημένη περιοχὴ. Τὴν ἀρχηγία τῆς ἐκστρατείας τοῦ 880 ἔχει ὁ τοῦ βασιλέως πρωτοβεστιάριος Προκόπιος, τὸν ὁποῖο ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος μὲ ἀφορμὴ τὴν ἔριδα πού δημιουργήθηκε στὸ βυζαντινὸ στράτευμα ἀποκαλεῖ *μείζονα στρατηγὸ*². Στὴ Συνέχεια Γεωργίου Μοναχοῦ (Istrin) βρίσκουμε σαφέστερες πληροφορίες γιὰ τὸν Προκόπιο: *Προκόπιος ὁ τοῦ βασιλέως πρωτοβεστιάριος ἐν Σικελία ἀποστέλλεται, πάντας τοὺς τῶν δυτικῶν θεμάτων ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ πολλὰ ἔργα ἄξια λόγων καταπραξάμενος, . . .*³. Ὁ Λέων Ἀποστύπτης, ἐπικεφαλῆς τῆς ἐκστρατείας μαζὶ μὲ τὸν Προκόπιο, ἦταν στρατηγὸς ἀλλὰ, κατὰ τὸ Βίο Βασιλείου, στρατηγὸς *τῶν Θρακῶν καὶ Μακεδόνων* ἐνῶ, σύμφωνα μὲ τὴ Συνέχεια Γεωργίου Μοναχοῦ (Istrin), *στρατηγὸς Πελοποννήσου*⁴. Οἱ πηγές, πού μνημονεύουν τὴν ἐκστρατεία αὐτή, παρουσιάζουν τὸν Λέοντα Ἀποστύπτη ὡς ὑπεύθυνο γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Προκοπίου. Ἔτσι, τὸ ὅτι ὁ Προκόπιος εἶχε τὴ «γενικὴ ἀρχηγία» τῆς ἐκστρατείας τοῦ 880 στὴν Ἰταλία, καθὼς καὶ ἡ μετέπειτα στάση τοῦ Λέοντος Ἀποστύπτη ὑποδηλώνουν ὅτι ὁ πρωτοβεστιάριος Προκόπιος καὶ ὄχι ὁ Λέων Ἀποστύπτης προερχόταν ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ Βασιλείου Α' καὶ ἐκπροσωποῦσε τὴν πολιτικὴ του.

Μεταξὺ 880 - 882 ἡ ἡγεσία τόσο τοῦ στρατοῦ ὅσο καὶ τοῦ στόλου βρίσκεται ἐπιτέλους στὰ χέρια ἀνθρώπων τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Βασιλείου Α'. Ὅμως ἡ «δολοφονία» τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸν Λέοντα Ἀποστύπτη ὀδηγεῖ στὴ μεταφορὰ (ἐξασφαλισμένη ἀπὸ τὸ στόλο τοῦ Νάσαρ) τῆς μεγάλης καὶ παντοδαπῆς στρατιᾶς τοῦ Στεφάνου Μαξεντίου. Ὁ στρατηγὸς *τῶν ἐν Λαγοβαρδία δυνά-*

1. Βλ. Γενέσιος, Δ', 32, σελ. 82. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι στὸ Βίο Βασιλείου ἀναφέρονται συνοπτικὰ δύο ἀκόμη στρατηγοὶ ἀφοσιωμένοι στὸν Βασίλειο Α': ὁ στρατηγὸς Ἑλλάδος Οἰνιάτης, πού νικᾷ τὸν ἐμίρη τῆς Ταρσοῦ Ἐσμάν (βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 298 - 299. Σκυλίτση, σελ. 151 - 152), καὶ ὁ στρατηγὸς Πελοποννήσου Ἰωάννης Κρητικός, στὸν ὁποῖον ὀφείλεται, κατὰ κύριο λόγο, ἡ καταστολὴ τοῦ κινήματος στὸ στόλο τοῦ Νάσαρ (βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 303).

2. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 305.

3. Βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 22 (Istrin).

4. Βλ. πρὸ πάντων, σημ. 2 καὶ 3.

μεων κατηγορείται από τον Κωνσταντῖνο Πορφυρογέννητο και τον Σκυλίτζη για *ἀνανδρίαν, μέλλησιν, ῥαθυμίαν και τρυφήν*¹. Ἔτσι, τὰ πράγματα καταλήγουν στην ἀποστολή τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοῦ παλαιοῦ.

Ὁ Βίος Βασιλείου ἀναφέρεται μόνο στή δράση τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοῦ παλαιοῦ στην Ἰταλία, κατά τή διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Α΄ και τοῦ Λέοντος ΣΤ΄ τοῦ Σοφοῦ. Ὅμως, ἀπό τή Συνέχεια Γεωργίου Μοναχοῦ (Istrin) μᾶς εἶναι καλύτερα γνωστή ἡ σταδιοδρομία τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοῦ παλαιοῦ, μιᾶ και τὸ κείμενο αὐτὸ μνημονεύει τὰ ἀξιώματα πού διαδοχικά ἔλαβε ἀπὸ τὸν Βασίλειο Α΄. Στή ἀρχὴ ἀναφέρεται ὡς τουρμάρχη, μετὰ ὡς πρωτοστράτωρ και, στή συνέχεια, ὡς στρατηγὸς τοῦ θέματος Χαρσιανοῦ², τὸ ὁποῖο εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ 873 ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Βασίλειο Α΄. Προτοῦ, λοιπόν, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς σταλεῖ τὸ 885 στην «Ἑσπέρα», εἶχε τοποθετηθεῖ ἀπὸ τὸν Βασίλειο Α΄ σὲ μιὰ ἐντελῶς καινούρια, εὐαίσθητη και ἐμπιστευτικὴ διοίκηση. Μετὰ τὴν ἀποστολὴ του στην Ἰταλία, ὁ Φωκᾶς ἀναφέρεται ὡς μονοστράτηγος τῶν δυτικῶν θεμάτων: *... και πολλὰς ἀνδραγαθίας κατά τῶν Ἀγαρηνῶν ἐνδειξάμενος και διαφανῆς καταστάς ἐκ τῶν πράξεων και μονοστράτηγος τῶν δυτικῶν θεμάτων προβάλλεται, Θράκης, φημί, και Μακεδονίας και Κεφαλονίας, Λογγιβαρδίας τε και Καλαβρίας*³.

Ὁλόκληρη ἡ σταδιοδρομία τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοῦ παλαιοῦ στηρίζεται στην προσωπικὴ ἐμπιστοσύνη τοῦ Βασιλείου Α΄ πρὸς τὸ ἄτομό του. Οἱ διαδοχικὲς θέσεις τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ὀφείλονται στίς πολιτικὲς ἐνέργειες και προτεραιότητες τοῦ αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος, ὅπως φαίνεται, εἶχε τὸ ἀμφίβολο ἱστορικὸ προνόμιο νὰ ἀναδείξει στὰ ὑπάτα ἀξιώματα τὸν προπάτορα τῆς οἰκογένειας πὸ ἂν αντιπολιτευόταν τὴ δυναστεία του τὸν 10ο αἰώνα. . .

Β΄. ΑΝΤΙΑΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥΣ

1. Ὁ Γενέσιος ὡς πηγὴ γιὰ τὴ δυτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου Α΄.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἰωσήφ Γενεσίου «Βασιλεῖαι» και, εἰδικότερα, ἡ σχέση του με τὴ Συνέχεια Θεοφάνη ἔχει ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἔρευνας πολλῶν ἐπιστημόνων⁴. Στὴ μελέτη αὐτὴ θὰ ἐξεταστοῦν οἱ πληροφορίες πὸ μᾶς δίνει ὁ Γενέσιος γιὰ τὴ δυτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου Α΄ και ὁ τρόπος πὸ τὴν παρουσιάζει.

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 312. Σκυλίτζη, σελ. 160.

2. Βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 20 (Istrin).

3. Βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 20 και 22 (Istrin). Ἡ παρουσία τοῦ μονοστράτηγου ὄλων τῶν δυτικῶν θεμάτων στην Ἰταλία δὲν εἶναι ἐπιβεβαίωση τοῦ ὅτι αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ κατεξοχὴν πολιτικὴ προτεραιότητα γιὰ τὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία;

4. Πρβλ. F. Hirsch, *Byzantinische Studien*, Λιψία 1876, σελ. 116 - 174. C. De Boor, *Zu Genesisios*, BZ 10(1901), σελ. 62 - 65. F. Šteinman, *Vopros*

Σχετικά με την εξωτερική πολιτική του ιδρυτή της Μακεδονικής δυναστείας, ο Γενέσιος ασχολείται με τὰ ἑξῆς: 1) Ἐκστρατεῖες στήν Ἀνατολή· ἡ διήγηση στρέφεται, κατὰ κύριο λόγο, γύρω ἀπό τοὺς Παυλικιανούς καὶ τὸν ἀρχηγό τους Χρυσόχειρα¹. 2) Πολιορκία τῶν Συρακουσῶν καὶ ἀποστολή τοῦ ναυάρχου Ἀδριανοῦ· γίνεται ἰδιαίτερος λόγος γιὰ τὶς προφητεῖες σχετικὰ μετὰ τὴν πτώση τῆς πόλης² καὶ 3) ἀποστολή τοῦ Νάσαρ γιὰ τὴν ἀναχαίτιση τῶν Ἀράβων ποὺ εἶχαν φτάσει μέχρι τὴν Κεφαλονιά καὶ τὴ Ζάκυνθο· δίνονται λεπτομέρειες γιὰ τὴ λιποταξία κωπηλατῶν ἀπὸ τὸ στόλο τοῦ Νάσαρ³. Προτοῦ ὁ Γενέσιος ἀναφερθεῖ στὰ δύο τελευταῖα ἐπεισόδια, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι πολυάριθμες πόλεις τῆς Σικελίας καὶ τῆς Λογγοβαρδίας δέχονται τὶς ἐπιθέσεις τῶν Σαρακηνῶν ἀπὸ τὴν Ἀφρική, καὶ ὅτι ἐναντίον τοῦ ἀραβικοῦ στόλου στέλνονται ὁ Νάσαρ καὶ ὁ Προκόπιος. Στὸ σημεῖο αὐτό, ὁ Γενέσιος ἐγκαταλείπει τὴ διήγηση τῆς ἐκστρατείας γιὰ νὰ ἀσχοληθεῖ μετὰ τὴν ἐτυμολογία τῶν λέξεων Ἰταλία καὶ Λογγοβαρδία(!)⁴. Ὁ Každan, ἀντιπαραθέτοντας τὸ κείμενο τοῦ Γενεσίου μετὰ τὸ κείμενο τῆς Συνέχειας Θεοφάνη, καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι στὰ τρία σημεῖα, ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω, δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ ἀξιοπίστο καὶ ὅτι ὁ Βίος Βασιλείου εἶναι καλύτερα πληροφορημένος⁵.

Οἱ δύο μνηεῖς τοῦ Γενεσίου, σχετικὰ μετὰ τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Νάσαρ, ἀναφέρονται σὲ ἀναταραχὴ καὶ ἀστάθεια στὸ βυζαντινὸ στράτευμα καὶ δίνουν τὴν εἰκόνα ἑνὸς αὐτοκράτορα ποὺ ἐκδίδει διαταγὰς ἀλλὰ εἴτε οἱ στρατηγοὶ του ἀποδεικνύονται ἀνίκανοι, εἴτε τὰ στρατεύματά του ἀρνοῦνται νὰ ὑπακούσουν. Μολονότι ὁ Γενέσιος ἀσχολεῖται ἐπίμονα μετὰ αὐτὰς τὶς δύο ἐπιχειρήσεις, προτιμώντας μάλιστα, σύμφωνα μετὰ τὴ γνώμη τοῦ Každan, νὰ προσθέσει στὴ διήγησή του ἀνακριβεῖς λεπτομέρειες, παρακάμπτει πρόσωπα καὶ γεγονότα, ποὺ συνετέλεσαν στὴν ἐπιτυχία τῆς νέας βυζαντινῆς ἐπέμβασης στὰ ἐδάφη τῆς Ἑσπέρας». Ἔτσι, ὁ κύριος συντελεστής τῶν νικῶν καὶ ἐπιτυχιῶν τοῦ Βασιλείου Α΄ στὴ Δύση, τὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας του, ὁ Νικήτας Ὁροφας δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Γενέσιο⁶. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπλὴ «παρά-

o ličnosti avtora «Istorii carei» Genesisija, Viz. Vrem. 21 (1914), σελ. 15 - 44. H. Grégoire, Michel III et Basile le Macédonien dans les inscriptions d'Ancyre, Byzantion 5 (1929 - 30), σελ. 335 καὶ 346. Τοῦ Ἰδίου, Le tombeau de Digénis Akritas, Byzantion 6 (1931), σελ. 495. Τοῦ Ἰδίου, Manuel et Théophobe, ou la concurrence de deux monastères, Byzantion 9 (1934), σελ. 184 - 185. F. Barišić, Génésios et le Continuateur de Théophane, Byzantion 28 (1958), σελ. 119 - 133 καὶ Každan, ὁ.π., σελ. 95 - 117.

1. Βλ. Γενέσιο, Δ΄, 30, 31, σελ. 81 - 82, 34, σελ. 85, 35, 36, 37, σελ. 86 - 88.

2. Βλ. Γενέσιο, Δ΄, 33, σελ. 82 - 83.

3. Βλ. Γενέσιο, Δ΄, 34, σελ. 83 - 85.

4. Βλ. Γενέσιο, Δ΄, 32, σελ. 82.

5. Πρβλ. Každan, ὁ.π., σελ. 109 καὶ 116- 117.

6. Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι οὔτε τὸ Χρονικὸ τοῦ Λογοθέτη, σὲ ὅλες του τὶς παραλλαγές,

λειψη» ή μήπως ή «παράλειψη» αυτή υπαγορευόταν από συγκεκριμένους πολιτικούς σκοπούς; Ἀκόμη, ἀπὸ τὴ διήγηση τοῦ Γενεσίου ἀπουσιάζει ὅποια δὴποτε ἀναφορὰ στὶς διαπραγματεύσεις πού ἔκανε ὁ Βασίλειος Α΄ μὲ τὸν πάπα καὶ τὸ δυτικὸ αὐτοκράτορα· στὴν κατάληψη τοῦ Μπάρι, πρῶτα ἀπὸ τὶς συμμαχικὲς δυνάμεις καὶ ὕστερα ἀπὸ τὶς βυζαντινές· στὴν ἀνελλιπὴ ἀποστολὴ στὴ «Ἐσπέρα» στρατευμάτων ἀπὸ τὰ κυριότερα ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ θέματα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Προκόπιο καὶ τὸν Λέοντα Ἀποστύπη (880), τὸν Στέφανο Μαξέντιο (882 - 884) καὶ τὸν Νικηφόρο Φωκᾶ τὸν παλαιὸ (885), σὰν νὰ πρόκειται γιὰ γεγονότα πού δὲν ἔγιναν ποτέ.

Ἡ μόνη νίκη πού ἀναφέρεται καὶ ἀφορᾷ, κατὰ κάποιον τρόπο, στὶς ἐπιχειρήσεις στὴ Δύση, εἶναι ἡ νίκη τοῦ Νάσαρ στὴν Κεφαλονιά καὶ στὴ Ζάκυνθο. Πρόκειται ὅμως γιὰ ἐδάφη πού ἀνήκαν πάντα στὴ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία καὶ τὰ ὅποια δὲν εἶχε διεκδικήσει ἡ Δύση ποτέ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ νίκη τοῦ Νάσαρ, πού ὁ Γενέσιος ἀναφέρει παρεμβατικά, ἀκολουθεῖ ἡ πληροφορία ὅτι οἱ Ρωμαῖοι λεηλάτησαν τὴ Λογγοβαρδία, τὴ Σικελία καὶ τὴν Ἀφρική. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψη τοῦ Každan, ἡ λεηλασία αὐτὴ, πού δὲν ἀναφέρεται στὸ Βίο Βασιλείου, εἶναι φανταστικὸ γεγονός¹. Ἀποσιωπώντας ὅμως ὁ Γενέσιος τὶς διαπραγματεύσεις, πού προηγήθηκαν τῆς νόμιμης πιά ἐπέμβασης τοῦ Βασιλείου Α΄ στὴ Δύση, δείχνει νὰ πιστεύει ὅτι ἡ λεηλασία τῆς Λογγοβαρδίας, τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἔχει χαρακτῆρα παροδικῆς

ἀναφέρει κάτι σχετικὸ μὲ τὴ δράση τοῦ Νικήτα Ὁροῦφα στὴ Δύση. Μόνο στὴ Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ (Istrin) καὶ στὸν Ψευδοσυμεών μνημονεύεται ὅτι ὁ Νικήτας Ὁροῦφας ἐπαναστάτησε κατὰ τοῦ Βασιλείου Α΄ μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Μιχαήλ Γ΄, βλ. πῶς πάνω, σελ. 131, σημ. 1. Οἱ μνηεῖς τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Λογοθέτη πού ἀφοροῦν στὴ δυτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου Α΄ εἶναι οἱ ἑξῆς: α) πρεσβεία τοῦ Βασιλείου Α΄ στὴ Ρώμη γιὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα, βλ. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 18 (Istrin). Λέοντα Γραμματικό, σελ. 254 - 255. Θεοδόσιο Μελιτηνό, σελ. 177 - 178. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 841. Ψευδοσυμεών, σελ. 688 - 689. β) Ἡτῶση Συρακουσῶν, βλ. πῶς πάνω, σελ. 128, σημ. 4 καὶ γ) «δολοφονία» τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸ συστράτηγό του Λέοντα Ἀποστύπη, βλ. πῶς πάνω, σελ. 129, σημ. 9. Μιὰ ἀρκετὰ σημαντικὴ ἐξάιρεση ὑπάρχει στὸν Ψευδοσυμεών, σελ. 694 - 697: ἐπαναλαμβάνεται, ἡ ἱστορία ἢ σχετικὴ μὲ τὸν Σολδανό, τὸν Λουδοβίκο Β΄ Ἰταλικὸ καὶ τὴν αἰχμαλωσία του, πού ὀδηγεῖ στὴν ὑποταγὴ τῶν Λογγοβάρδων στὸν Βασίλειο Α΄ (βλ. καὶ Συν. Θεοφ., σελ. 294 - 297. Ἡρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ῥωμανόν, κεφ. 29, στ. 115 - 216, σελ. 128 - 134. De Thematibus, σελ. 97 - 98 (Pertusi). Τὸ περίεργο εἶναι ὅτι ὁ Ψευδοσυμεών περιγράφει τὸ Μπάρι ὡς μεγάλη πόλη τῶν Ραγουσαίων: . . . τὴν Βάριον κρατήσας, ἣτις ἐστὶ πόλις μεγάλη τῶν Ῥαουσαίων, . . . (!). Σὲ γενικὲς λοιπὸν γραμμὲς τὸ Χρονικὸ τοῦ Λογοθέτη, πού διάκειται ἐχθρικὰ πρὸς τὴ Μακεδονικὴ δυναστεία, ἀποφεύγει νὰ μνημονεύσει τὴν ἔντονη καὶ πολὺπλευρὴ δραστηριότητα τοῦ Βασιλείου Α΄ στὴ Δύση. Πρβλ. Patricia Karlin-Hayter, *When Military Affairs were in Leo's Hands. A Note on Byzantine Foreign Policy (866 - 912)*, Traditio 23 (1967), σελ. 15 - 40 (=Studies in Political Byzantine History, Var. Reprints, Λονδῖνο 1981, XIII) καὶ A. P. Každan, *Chronika Simeona Logofeta, Viz. Vrem.* 15 (1959), σελ. 141.

1. Πρβλ. Každan, *Iz istorii vizantiiskoi chronografii. . .*, σελ. 104 - 105.

άντεπίθεσης και όχι επέμβασης που εξυπηρετεί σημαντικούς πολιτικούς προσανατολισμούς της αυτοκρατορίας.

Ο Γενέσιος, αναφορικά με τη Δύση, μπορεί να παραθέτει ανακριβείς λεπτομέρειες και να αποσιωπεί μεγάλης σημασίας γεγονότα αλλά για την Ανατολή ή διήγησή του παίρνει άλλες διαστάσεις, που ίσως να μάς βοηθούν να καταλάβουμε τις πολιτικές του εκτιμήσεις. Ειπώθηκε παραπάνω ότι οι πληροφορίες του Γενεσίου για τα γεγονότα της Ανατολής στρέφονται, κατά κύριο λόγο, γύρω από τους Παυλικιανούς και τον Χρυσόχειρα. Στις αρχές της βασιλείας του Βασιλείου Α', ή αυτοκρατορία είχε κρατήσει άμυντική και επιφυλακτική στάση στην Ανατολή, επειδή οι δυνάμεις της ήταν απασχολημένες στο δυτικό μέτωπο. Έκμεταλλευόμενοι το γεγονός αυτό, οι Παυλικιανοί έφτασαν μέχρι τη Νικομήδεια, τη Νίκαια, το θέμα Θρακησίων και την πρωτεύουσά του Έφεσο, περιοχές που βρίσκονταν πάντα κάτω από το στενό έλεγχο της κεντρικής διοίκησης. Σε απάντηση όλων αυτών, ο Βασίλειος στέλνει το 869 πρεσβεία στον Χρυσόχειρα, με επικεφαλής τον Πέτρο Σικελιώτη, και προτείνει ειρήνη¹. Η απάντηση του Χρυσόχειρα, που μετέφερε ο Πέτρος Σικελιώτης στον Βασίλειο την άνοιξη του 870, περιείχε βαρύτατους έρους: *είπερ έθέλοις, ώ βασιλεϋ, μεθ' ήμων ειρήνην επιτελέσαι απόστηθι της κατ' ανατολήν εξουσίας σου, της δέ προς δύσιν άντέχου, και ειρηνεύσομεν μετά σου· ει δέ μή, σπεύσομεν όλως, ίνα και της βασιλείας έξοστρακίσωμεν*².

Σύμφωνα με τον Γενέσιο, οι νέοι δυτικοί προσανατολισμοί του Βασιλείου Α' φαίνεται ότι χρησιμεύουν ως επίχειρημα για τον ήγέτη των Παυλικιανών Χρυσόχειρα, ο οποίος δείχνει «κατανόηση» και προτρέπει τον Βασίλειο να στραφεί προς τη Δύση, αφήνοντας την Ανατολή στους Παυλικιανούς. Ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, όπως είναι γνωστό, κατηγορήσε τους αυτοκράτορες της δυναστείας του Άμορίου ότι παραμέλησαν τα προς δύομενον ήλιον έδάφη³. Και ο Γενέσιος, με τη σειρά του, παραθέτοντας αυτή την απάντηση του Χρυσόχειρα, να παραιτηθεί δηλ. ο βυζαντινός αυτοκράτορας από την κυριαρχία του στην Ανατολή, ίσως να αποδίδει κάποια έμμεση μομφή στον ιδρυτή της Μακεδονικής δυναστείας ότι παραμέλησε τα έδάφη που πάντα ανήκαν στη βυζαντινή αυτοκρατορία κι όπου υπήρχε κάθε δυνατότητα δράσης.

Όπως είναι γνωστό, ο Γενέσιος ανέλαβε να γράψει το έργο του με έντολή του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου, στον όποιο και το αφιερώνει⁴. Όστόσο, ο Γενέσιος, ο όποιος χαρακτηρίστηκε από τον Σκυλίτζη, στο προοίμιο της

1. Πρβλ. P. L e m e r l e, *L'histoire des Pauliciens d'Asie Mineure d'après les sources grecques*, TM 5 (1973), σελ. 103.

2. Βλ. Γενέσιο, Δ', 35, σελ. 86.

3. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 288. Προς τον ίδιον υίόν Έρωμανόν, κεφ. 29, στ. 58 - 66, σελ. 124.

4. Βλ. Γενέσιο, Προοίμιο, σελ. 3.

Χρονογραφίας του, επίσημος¹, και από τον Krumbacher άκριτος², προτίμησε, άπ' ό,τι φαίνεται, να διαμορφώσει τή διήγησή του με τέτοιο τρόπο, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να διακρίνει και πράγματα που κάθε άλλο παρά τονίζονται από τον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο³. 'Η ιδιοτυπία αυτή καταλήγει να δίνει στο κείμενο του Γενέσιου αρκετά διαφορετική δομή από εκείνη του Βίου Βασιλείου, με κεντρικό άξονα, όπως φαίνεται, τή δυτική πολιτική του Βασιλείου Α', όπου οι προσανατολισμοί ήταν πραγματικά νέοι και αντίθετοι με τους παλαιούς. Παρόλα λοιπόν τά κολακευτικά λόγια που αναφέρει για τον Βασίλειο Α', ο Γενέσιος άποφεύγει συστηματικά να εκθέσει τους πραγματικούς λόγους, για τους οποίους ο Βασίλειος μεγάλυνε τή βυζαντινή αυτοκρατορία, κι εκείνα άκριβώς τά γεγονότα που προσπόρισαν τή δόξα τής νέας Reconquista στον ιδρυτή τής Μακεδονικής δυναστείας.

2. Άνίκανοι άρχηγοί ή αντιπολιτευόμενοι;

Πέρα από κάθε άμφισβήτηση, ο «ίσχυρός άνδρας» τής βυζαντινής αυτοκρατορίας τον 9ο αιώνα ήταν ο Βασίλειος Α', ο οποίος μπόρεσε και διοχέτευσε τις ύπάρχουσες άντικειμενικές δυνατότητες σε νέα πολιτικά και ιδεολογικά πλαίσια παραδεκτά από τή συνεχώς άνερχόμενη Δύση. Άπό τήν ίδρυση του παπικού κράτους μέχρι τήν εποχή του Βασιλείου Α', ενώ στο μεταξύ είχε μεσολαβήσει και ή ίδρυση τής αυτοκρατορίας των Καρολιγγίων, ή Δύση δέν έκανε τίποτε άλλο παρά να επεκτείνεται έδαφικά και ιδεολογικά εις βάρος τής βυζαντινής οίκουμενικότητας⁴. Έπεμβαίνοντας δυναμικά στη Δύση, κατά παράβαση τής Κωνσταντινίας Δωρεάς, ο Βασίλειος Α' έγκαινιάζει σχέσεις ποιοτικά διαφορετικές με τή ρωμαϊκή - παπική παράδοση, ή οποία, σε άνάλογη περίπτωση, είχε καταδικάσει τους αυτοκράτορες Κώνσταντα Β' και Λέοντα Γ'⁵.

Είναι σαφές ότι για τήν έπιβολή μιās τέτοιας πολιτικής στρατηγικής δέν

1. Βλ. Σκυλίτζη, Προοίμιον, σελ. 3 - 4: *ει γάρ και τινων δοκοῦσιν επιμνησθῆναι πράξεων, άλλα και ταῦτα οὐκ εἰστοχασμένως συγγραφάμενοι ἔβλαψαν τοὺς ἐντυγχάνοντα, οὐκ ᾤφέλησαν. . . Ἰωσήφ Γενέσιος, . . .*

2. Πρβλ. Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, Μόναχο 1897², σελ. 264 - 265.

3. Πρβλ. T. C. Lounghis, *L'historiographie de l'époque macédonienne et la domination byzantine sur les peuples du Sud-Est européen d'après les traités de paix du IXe siècle*, *Balkan Studies* 21 (1980), σελ. 73.

4. Πρβλ. W. Ohnsorge, *Das Kaisertum der Eirene und die Kaiserkrönung Karls des Grossen*, στο «Das byzantinische Herrscherbild», Darmstadt 1975, σελ. 281 - 332 και T. C. Lounghis, *Les ambassades byzantines en Occident depuis la fondation des états barbares jusqu'aux Croisades (407 - 1096)*, Ἀθήνα 1980, σελ. 143 - 213 και 446 - 447.

5. Πρβλ. Τ. Κ. Λουγγή, *Ἡ πρώτη βυζαντινή Χρονογραφία και τὸ λεγόμενον «μεγάλο Χάσμα»*, *Σύμμεικτα* 4 (1981), σελ. 78 - 80.

ἔφτανε μόνο ἡ δολοφονία τοῦ Μιχαήλ Γ' ἀλλὰ ἦταν ἀναγκαία, ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἡ δημιουργία ἀνάλογου πολιτικοῦ κλίματος καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ εὐ-ρεση ἀνθρώπων ποὺ θὰ ἐφάρμοζαν πιστὰ τὸ νέο πολιτικὸ πρόγραμμα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Σχετικὴ ἔρευνα στὸ Βίο Βασιλείου ἀποδεικνύει, ὅτι ὁλόκληρη ἡ περίοδος 867 - 886 διακρίνεται ἀπὸ μιὰ τακτικὴ συνεχῶν παύσεων ἀξιωματούχων καὶ διορισμῶν νέων¹. Ὁ Βασίλειος Α', κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας του, παύει τοὺς ἐξῆς στρατηγούς: τὸν Ἀνδρέα τῶν ἐκ Σκυθῶν², τὸν Ἀδριανό, τὸν Λέοντα Ἀποστύπη καὶ τὸν Στέφανο Μαξέντιο. Ἡ καταγωγὴ τῶν τριῶν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀξιωματούχους εἶναι ἀπὸ τὴν Ἀνατολή — ὁ Ἀνδρέας, Σκύθης, ὁ Λέων Ἀποστύπης, Ἀρμένιος ἢ Σύρος, ὁ Στέφανος Μαξέντιος, Καππαδόκης — ἐνῶ ὁ τομέας δράσης τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Λέοντος Ἀποστύπης καὶ τοῦ Στεφάνου Μαξεντίου ἐντοπίζεται στὰ πρὸς δύομενον ἡλιον ἐδάφη, πρωταρχικὸ σημεῖο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας τὴν ἐποχὴ αὐτή. Ἐνας πέμπτος πολέμαρχος ποὺ δρᾷ καὶ αὐτὸς στὴ Δύση, ἀλλ' ὅμως ἐξαφανίζεται ἀνεξήγητα, ὁ πολὺς Νικήτας Ὠορούφας, ἀντιπολιτεύτηκε, ὅπως ἤδη ἀναφέραμε, τὸν Βασίλειο Α' στὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας του³.

Ὁ κωλυσιεργὸς τῆς δυτικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α', ναύαρχος Ἀδριανός, ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὸν Φώτιο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δευτέρας πατριαρχίας του, ἐνῶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος Μυστικός (901 - 907 καὶ 912 - 925)⁴ θεωρεῖ τὸν Ἀδριανὸ ὑπαίτιο γιὰ τὴ πτώση τῶν Συρακουσῶν⁵. Ὁ Ἀδριανὸς μπορεῖ νὰ ἀπαλλάχτηκε τῆς ἐσχάτης μὲν καὶ προσηκούσης τιμωρίας, χάρη στὴν ἐπέμβαση τοῦ Φωτίου, ἀλλὰ ἡ Μακεδονικὴ δυναστεία φαίνεται ὅτι τὸν καταδίκασε ὡς ἀνίκανο ἐφαρμοστὴ τῆς δυτικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α'. Λίγα χρόνια ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀνεπιτυχή ἐκβασὴ τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας

1. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ ἔγινε μέσα στὰ πλαίσια τοῦ προγράμματος τῆς Βυζαντινῆς Χρονογραφίας, ποὺ λειτουργεῖ στὸ Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν (Τράπεζα πληροφοριῶν Βυζαντινῆς Ἱστορίας).

2. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 286. Σκυλίτζη, σελ. 144.

3. Βλ. πρὸ πάνω, σελ. 131, σημ. 1. Γιὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς πολέμαρχους τοῦ Βασιλείου Α', ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Νικήτα Ὠορούφα, δὲν ὑπάρχει μνεία ὅτι βρισκόταν στὴν ἡγεσία τοῦ στρατοῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαήλ Γ'. Συνεπῶς, ἡ στάση ὀρισμένων ἀπὸ αὐτοὺς ὑποδηλώνει, ὅτι ἦταν μὲν ἀντίθετοι μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ Βασιλείου Α' ἀλλὰ ὄχι ἀπαραιτήτα ὁπαδοὶ τῆς πολιτικῆς τῶν Ἀμοριανῶν.

4. Πρβλ. J. G a y, *Le patriarche Nicolas Mystique et son rôle politique*, Mélanges Charles Diehl, Παρίσι 1930, τόμ. Α', σελ. 91 - 101 καὶ Ἰω. Κωνσταντινίδου, *Νικόλαος Α', ὁ Μυστικός. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (901 - 907, 912 - 925)*, Ἀθήνα 1967.

5. Βλ. Νικολάου Μυστικοῦ, Ἐπ. 75, στ. 58 - 60, σελ. 326 (Jenkins - Westerink): ... ἡ Συράκουσα ἠφανίσθη, καὶ ἡ Σικελία πᾶσα. Διὰ τί; Διὰ τὴν ἀμέλειαν τοῦ τότε δρογγαγίου τοῦ πλωῖμου, λέγω δὲ τοῦ Ἀδριανοῦ. V. G r u m e l, *Regestes (715 - 1043)*, ἀρ. 665.

τοῦ 880, ὁ Βασίλειος Α΄ δὲν δίστασε νὰ ἐξοντώσει ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια τοῦ Λέοντα Ἀποστύππη. Ὅταν δηλ. ὁ Ἀποστύππης ἀνακλήθηκε ἀπὸ τὸν Βασίλειο, ἐξορίστηκε κοντὰ στὸ Κοτυάειο. Μιὰ ἐπιστολή, ποὺ συντάσσουν ὁ πρωτοστράτωρ Βαϊάνος καὶ ὁ κουβικουλάριος Χαμάρετος καὶ δι' ἧς ἐδηλοῦτο καὶ ὁ τοῦ πρωτοβεστιαρίου Προκοπίου θάνατος γνώμη τοῦ κυρίου αὐτῶν γεγονῶς καὶ καθοσιώσεως ἔγκλημα καὶ ἄλλα τινὰ βαρέα καὶ δυσχερῆ, θὰ συντελέσει ὥστε ἡ ὄλη ὑπόθεση νὰ πάρει ἄλλες διαστάσεις, μιὰ καὶ οἱ γιοὶ τοῦ Ἀποστύππη, ὁ Βάρδας καὶ ὁ Δαβίδ, σκοτώνουν τὸν Βαϊάνο καὶ μαζὶ μὲ τὸν πατέρα τους προσπαθοῦν νὰ καταφύγουν στὴ Συρία. Διατάσσεται ἡ καταδίωξή τους ποὺ θὰ καταλήξει στὸ θάνατο τῶν γιῶν τοῦ Ἀποστύππη καὶ στὴ σύλληψη καὶ τὸν ἀκρωτηριασμό τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀποστύππη¹. Ὁ Λέων Ἀποστύππης, ἀντιμετωπίζοντας τὸν κίνδυνο ἢ ὑπόθεση τοῦ θανάτου τοῦ Προκοπίου νὰ πάρει δυσάρεστες γι' αὐτὸν διαστάσεις καὶ νὰ ἀποδειχτεῖ κύριος ὑπεύθυνος τῆς μὴ εὐνοϊκῆς ἔκβασης τῆς δυτικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α΄ ἐκείνη τὴ συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή, ἐκδηλώνει καθαρὰ πιά, τὴν ἀντίθεσή του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Βασίλειο Α΄ καὶ τὴν πολιτικὴ του. Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ τοῦ παλαιοῦ στὴν «Ἐσπέρα», ὁ Στέφανος Μαξέντιος παύεται ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του, ἐξαιτίας τῶν στρατιωτικῶν του ἀποτυχιῶν. «Ὅλα αὐτὰ στὶς πηγὲς καλύπτονται μὲ μνεῖες γιὰ μέλλησιν, ὀλιγοριαν, ῥαθυμίαν, τρυφήν καὶ ἄλλους τέτοιους κοινούς τόπους. Στὴν περίπτωση ὅμως ἐνὸς δαφνοστεφοῦς ναυάρχου, ὅπως ἦταν ὁ Νικήτας Ὁρορύφας, παρόμοιες ἐκφράσεις θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐξαφάνισή του². . .

Ἔτσι, ἐξαφανίζονται χωρὶς διάκριση νικητὲς καὶ ἡττημένοι πολέμαρχοι, ἐνῶ οἱ ἥττες καὶ οἱ προδοσίες τῶν στρατηγῶν τοῦ στῆ Ν. Ἰταλία ὑποχρεώνουν τὸν Βασίλειο Α΄ νὰ ἀνανεώνει συνεχῶς τὴν ἡγεσία τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ νὰ ἀφιερώνει στὴν κατάκτηση τῆς «Ἐσπέρας» ὅ,τι καλύτερο διέθετε ἡ

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 306 - 307. Σκυλίτζη, σελ. 157.

2. Ὁ Νικήτας Ὁρορύφας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ του ἀντιπολιτευτικὴ στάση, εἶχε προσφέρει στὸν Βασίλειο Α΄ καὶ νέα εὐκαιρία γιὰ νὰ εἶναι δυσαρεστημένος μαζὶ του. Βασικῆς σημασίας προϋπόθεση στὴν προσπάθεια τοῦ Βασιλείου Α΄ νὰ συνάψει συμμαχία μὲ τίς δυτικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ἐπέμβει ἐλεύθερα στὴν Ἰταλία ἦταν ὁ γάμος ἀνάμεσα στὸν πρωτότοκο γιό του καὶ συμβασιλέα Κωνσταντῖνο καὶ τὴν Ermengarde, κόρη τοῦ Λουδοβίκου Β΄ Ἰταλικοῦ καὶ τῆς Ingelberge. Τὸ 869, ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ πατρίκιος Νικήτας Ὁρορύφας καταπλέει μὲ μεγάλο στόλο στὸ Μπάρι γιὰ νὰ παραλάβει τὴν Ermengarde καὶ νὰ τὴ φέρει στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἀλλὰ, ὅπως ἀναφέρουν οἱ Annales Bertiniani γιὰ τὸ ἔτος 869: . . . *quadam occasione interveniente displicuit Iludowico dare filiam suam patricio. unde idem patricius molestus, Corinthum rediit* . . . (πρβλ. L o u n g h i s, *Les ambassades byzantines*, σελ. 183, σημ. 2). Καὶ τὸ συνοικέσιο ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοκράτορες ναυάγησε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, γιὰ νὰ ἐπακολουθήσει ἡ ἄλωση τοῦ Μπάρι τὸ 871, ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Λουδοβίκου Β΄ ἀπὸ τοὺς Μπενεβεντάνους, ἡ παραίτησή του ἀπὸ κάθε ἐδαφικὴ διεκδίκηση σὲ αὐτὰ τὰ μέρη, ἡ ἀνταλλαγὴ ὀργανισμένων ἐπιστολῶν ἀνάμεσα σὲ αὐτὸν καὶ τὸν Βασίλειο Α΄ καὶ, τέλος, ἡ ὀριστικὴ ἐξαφάνιση τοῦ Νικήτα Ὁρορύφα.

βυζαντινή αυτοκρατορία σὲ στρατεύματα, ὅπως σαφῶς φαίνεται ἀπὸ τὶς πηγές. Συμπερασματικά, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ πηγές ἐπισημαίνουν ὡς, κατὰ καιροὺς, ἀντιπολιτευόμενους τὸν δρουγγάριο τοῦ πλωίμου Νικήτα Ὁροῦφα, τὸν στρατηγὸ Ἰθακησίων Συμβάτιο, τὸν στρατηγὸ Ὀψικίου Γεώργιο Πηγάνη, τὸν ναύαρχο Ἀδριανό, τὸν στρατηγὸ Θράκης καὶ Μακεδονίας ἢ Πελοποννήσου Λέοντα Ἀποστύππη, ἐνῶ, γιὰ τὸ ἔτος 885 περίπου, οἱ περισσότερες πηγές ἀναφέρονται στὴ μεγάλη ἀνταρσία τοῦ δομestίκου τῶν ἰκανάτων Ἰωάννη Κουρικούα, ὁ ὁποῖος συνάσπισε ἐναντίον τοῦ αυτοκράτορα 66 ἄρχοντες — ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα: Μιχαὴλ ἑταιρειάρχης, Κατούδης, Μυζιάρης καὶ Βαβούτζικος¹. Ἀντίθετα, ὡς ἀφοσιωμένοι στὸν Βασίλειο Α' ἀναφέρονται ὁ πρωτοβεστιάριος Προκόπιος, ὁ ναύαρχος Νάσαρ, ὁ στρατηγὸς Ἑλλάδος Οἰνιάτης, ὁ στρατηγὸς Πελοποννήσου Ἰωάννης Κρητικός καὶ, τέλος, ὁ Νικηφόρος Φωκῆς ὁ παλαιός. Μόνο ἡ περίπτωση τοῦ Στεφάνου Μαξεντίου εἶναι ἀμφιλεγόμενη, ἐφόσον οἱ μαρτυρίες τῶν πηγῶν εἶναι λακωνικότερες ἀλλὰ καὶ φειδωλές.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πρώτης δεκαετίας τῆς βασιλείας του, ὁ Βασίλειος Α' δημιουργεῖ τὶς ἀντικειμενικὲς πολιτικὲς προϋποθέσεις πού θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ ἐπέμβει στὴ Δύση, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι οἱ πολέμαρχοι τῆς αυτοκρατορίας θὰ ἀκολουθήσουν. Καὶ ὅπως φαίνεται, παίρνοντας μάλιστα ὑπόψη μας τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ χρόνια 867 - 877 δὲν διέθετε ἐμπίστους τοῦ στρατιωτικῆς ἡγεσίας, συνάντησε πολλὰς «δυσκολίες» γιὰ νὰ βρεῖ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θὰ πραγματοποιοῦσαν τὶς δυτικὲς τοῦ πολιτικὲς καὶ ἐδαφικὲς ἐπιδιώξεις. Δεκαεννέα χρόνια βασιλείας δὲν ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐξαλειφθεῖ κάθε ἀντίδραση πού προερχόταν ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ κι ἔτσι, ἡ ἐμφάνιση στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπ'ἀνδρῶν τὴ νέα στρατιωτικὴ ἡγεσία καὶ θὰ ὑποστήριζαν τοὺς νέους πολιτικούς καὶ ἰδεολογικοὺς προσανατολισμοὺς τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ὅπως τὰ γεγονότα ἀποδεικνύουν, ἄργησε νὰ ἔρθει.

Διακατεχόμενος πάντα ἀπὸ τοὺς ἴδιους πολιτικούς στόχους, ὁ Βασίλειος Α' ἀποδύεται σὲ μιὰ μόνιμη προσπάθεια νὰ βρεῖ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐφάρμοζαν κατὰ γράμμα τὶς διαταγές του σχετικὰ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα προτεραιότητα πού ἀποτελοῦσαν οἱ δυτικὲς ἐκστρατεῖες. Ὡστόσο, μιὰ μερίδα βυζαντινῶν ἀξιωματῶν δὲν φαινόταν πρόθυμη νὰ ἐνστερνισθεῖ τοὺς δυτικὸς προσανατολισμοὺς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Βασιλείου Α'. Ἡ διαμάχη τῶν δύο «φατριῶν» στὴν ἡγεσία τοῦ βυζαντινοῦ στρατοῦ καὶ στόλου,

1. Βλ. Συν. Θεοφ., σελ. 277. Σκυλίτζη, σελ. 140. Ψευδοσυμεών, σελ. 699. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 847. Συν. Γεωργ. Μοναχοῦ, σελ. 24 (Istrin). Λέοντα Γραμματικό, σελ. 261. Θεοδόσιο Μελιτηνό, σελ. 182. Πρβλ. Ν. Οἰκονομίδης, *Les listes de présence byzantines des IXe et Xe siècles*, Παρίσι 1972, σελ. 332 καὶ Μπουράρα, ὁ.π., σελ. 41 - 43.

πὸ δείγμα τῆς εἶναι τόσο ἡ «δολοφονία» τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸν Λέοντα Ἀποστόλλη, ὅσο καὶ ἡ ἀνταρσία στὸ στόλο τοῦ Νάσαρ — δυστυχῶς, δὲν ἀναφέρονται ἀξιωματοῦχοι στασιαστὲς — δὲν σταματᾷ οὔτε τὸ 885, ἂν λάβουμε ὑπόψη μας τὴν ἀνταρσία τοῦ Ἰωάννη Κουρκούα. Οἱ διορισμοὶ καὶ οἱ παύσεις στὴν ἡγεσία τοῦ στρατεύματος συνδέονται καὶ μὲ «προσχωρήσεις» ἀξιωματούχων τῆς Ἀμοριανῆς δυναστείας στὸν Βασίλειο Α'. Ἡ «προσχώρηση» τοῦ Νικήτα Ὁρούφα ἀνταμείβεται μὲ τὴν ἐξαφάνισή του, ἐνῶ ἡ «προσχώρηση» τοῦ πατριάρχου Φωτίου παραμένει, πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἓνα πολιτικὸ αἶνιγμα.

Ὅπως δὲποτε, παρὰ τὶς ἀντιδράσεις, ὅσο τὰ χρόνια περνοῦν περισσότερες προσχωρήσεις κραταιώνουν τὴν ἐξουσία τοῦ Βασιλείου Α'. ὁ ὁποῖος δὲν διστάζει νὰ δείξει τὸ πόσο σημαντικὴ γι' αὐτὸν εἶναι ἡ νέα περιορισμένη Reconquista τῆς Δύσης, στὴν ὁποία ἀφιερώνει τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν ἐπίλεκτων δυνάμεων τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ Ν. ΒΑΥΣΙΔΟΥ

